Konec antiky

THEIN Z ALEXANDRIE (335 - 405) byl učitel matematiky a astronomie, ale také sám aktivní matematik. Narodil se v Alexandrii a do dějin vstoupil jako poslední vedoucí alexandrijské knihovny před vyhnáním učenců a její likvidací. Jeho hlavním přínosem pro matematiku bylo to, že zajistil hromadný opis Eukleidových *Základů*, Ptolemaiova *Almagestu* a dalších významných děl řecké matematiky. Tím tato díla zachránil a jen díky jemu se mohly *Základy* používat dalších téměř jeden a půl tisíce let jako učebnice matematiky.

Další jeho zásluhou je, že byl otcem **HYPATIE Z ALEXANDRIE** (370 - 415) (viz obr. 84), která byla považována ze největší (a skoro jedinou) matematičku evropského starověku. Navázala na otcovu práci: učila matematiku, astronomii a filozofii a pokračovala ve vydávání komentářů ke známým matematickým a astronomickým dílům od Diofanta, Apollonia z Pergy a Klaudia Ptolemaia. Byla proslavená brilantním logickým myšlením a schopností řešit i velmi obtížné matematické problémy. Z vlastního díla toho mnoho nezanechala - pouze střípky v korespondenci. Sestrojila hydroskop k pozorování pod mořskou hladinou, měřila hustotu kapalin, používala destilační přístroj a zkoumala vlastnosti vzduchu.

Obr. 84

Nakonec doplatila na to, že byla dobrá v logice a patrně i argumentaci a v mnoha sporech se stala jakousi mluvčí učenců z Alexandrie. Nový patriarcha proti učencům (a Hypatii zejména) neustále štval dav. Ten nakonec Hypatii zavraždil, čímž zřejmě urychlil odchod zbývajících učenců z Alexandrie.

Vědomosti z Alexandrie po zániku alexandrijské knihovny nezmizely. Část z nich se dostalo později do klášterů a do prvních univerzit. Zlomky dávných znalostí se občas vyskytly i v křesťanském světě. Jedním z příkladů byl **ANICIUS MANLIUS TORQUATUS SEVERINUS BOËTHIUS** (480 - 524), který se narodil v Itálii. Jeho rodina byla poměrně vlivná, ale rodiče mu zemřeli, když mu bylo sedm let. Vychovával ho pak přítel rodiny, který býval konzulem, a proto se mladému Boëthiovi dostalo řádného vzdělání. Z řecké filozofie se nejvíce zajímal o matematiku - tak silně, že o ní začal sepisovat učené spisy. Jeho vlastní přínos k matematice není nijak zajímavý, ale zasloužil se o něco jiného. V knihách *Aritmetika* a *Geometrie* shromáždil výsledky klasické řecké matematiky, přepsal je do latiny a tím umožnil jejich studium v klášterních školách. Jeho knihy, ve kterých komentoval výsledky antických učenců, byly základem výuky kvadrivia (aritmetika, geometrie, astronomie a teorie hudby). Jeho cílem bylo přeložit všechna díla Platona a Aristotela do latiny, ale nezvládl to. Ta díla, která přeložil, díky jemu zůstala zachována. Z jeho knih se učil ještě ve třináctém století i Roger Bacon.

Kromě kvadrivia se studovalo celý středověk i trivium, do kterého patřila gramatika, logika a rétorika.

Názvy *kvadrivium* a *trivium* zavedl právě Boëthius.

Boëthius žil na přelomu dvou epoch a představuje tak jakýsi spojovací článek mezi zanikající kulturou antiky a nastupujícím křesťanským středověkem. Zastával nejvyšší státní funkce na dvoře ostrogótského krále Theodorika v Ravenně. Stal se ale obětí intrik, a proto byl uvězněn a později i popraven.

V době Boëthiovy smrti vládnul císař Justinián I. (ve východní části Římské říše vládnul v letech 526 - 565), který tvrdě skoncoval s pohanstvím i s antikou. Je pokládán za panovníka schopného, ale nesnášenlivého a nábožensky bigotního. Jeho zákon z roku 529 zakazuje státní a vojenské funkce pohanům a stanovuje trest smrti za odpadlictví od křesťanství. Kromě jiných „perliček“ obsahuje také ustanovení: „Zavrženíhodné umění matematické je zakázáno především!“

© Encyklopedie Fyziky (http://fyzika.jreichl.com); Jaroslav Reichl, Martin Všetička
Licence http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/ zakazuje úpravy a komerční distribuci.